

IKI SUTARTOS DATOS NESKELBTINA INFORMACIJA: ES KOVOS SU SUKČIAVIMU MAISTO PRODUKTŲ SRITYJE TINKLAS. RIBOTAS NAUDOJIMAS

KLAUSIMAI IR ATSAKYMAI

Klausimai apie medaus padirbinėjimą ir atsakymai į juos

Kas yra ES koordinuojami veiksmai?	2
Ar šiuo metu medus ES yra reglamentuojamas?	2
Kokios yra cukraus kiekio meduje taisyklės?	2
Kodėl nuspręsta dėl medaus imtis ES koordinuojamų veiksmų?	2
Kokia yra dažniausia sukčiavimo medaus produktų srityje praktika?	3
Kokie veiksniai skatina padirbinėti medų?	3
Kokios yra tiesioginės ir netiesioginės cukraus primaišymo į medų pasekmės?	3
Ar bites primaitinant cukraus sirupu laikoma, kad medus yra padirbinėjamas?	4
Kokie buvo ES koordinuojamų veiksmų „Nuo pat avilių“ tikslai?	4
Kas dalyvavo įgyvendinant ES koordinuojamus veiksmus „Nuo pat avilių“ ir kokie buvo šių subjektų vaidmenys?	4
Kokia mėginių ėmimo metodika buvo taikoma įgyvendinant kontrolės planą?	5
Kokie analizės metodai ir sprendimų priėmimo mechanizmai buvo taikomi įtartiniams medaus mėginiams nustatyti?	5
Ką atskleidžia mėginių ėmimo etapo rezultatai?	5
Ar ES koordinuojamų veiksmų rezultatai atspindi padėtį ES medaus rinkoje?	6
Kokios yra pagrindinės mėginių ėmimo etapo išvados?	6
Ką atskleidžia tyrimo etapo rezultatai?	7
Kokios yra pagrindinės tyrimo etapo išvados?	7
Kaip atliekami OLAF tyrimai?	7
Koks yra OLAF įsikišimo vykdant ES koordinuojamus veiksmus teisinis pagrindas?	7
Kaip OLAF renka skaitmeninius įrodymus?	8
Kokie buvo OLAF tyrimo rezultatai?	8
Kokių veiksmų imsis Komisija siekdama užtikrinti, kad į medų nebūtų primaišoma cukraus?	8
Kaip Komisija bendradarbiaus su trečiųjų šalių kompetentingomis institucijomis?	9

Kas yra ES koordinuojami veiksmai?

Komisijos tarnybos vienos ar kelių ES šalių prašymu arba savo iniciatyva gali koordinuoti tam tikrą veiklą ES lygmeniu. Taip daroma tuomet, kai ekonominės veiklos vykdytojai keliuose valstybėse narėse įsitraukia į galimą sukčiavimo schemą ir kyla įtarimas, kad atsirado pavojus sveikatai arba didelė socialinė ir ekonominė rizika. Priimant sprendimą dėl tokio veiksmų koordinavimo ES lygmeniu atsižvelgiama į to pavojaus ar rizikos rimtumą, turimos informacijos patikimumą ir panašumą į ankstesnius atvejus. Kai kyla įtarimas dėl importuojamų produktų, Komisija palaiko ryšius su atitinkamomis ES nepriklausančiomis šalimis ir prašo pateikti tikslią informaciją bei atlikti tyrimus.

Ar šiuo metu medus ES yra reglamentuojamas?

Medus – natūralus produktas, nuo seno vertinamas dėl jo saldinamųjų savybių. ES teisės aktais siekiama išsaugoti medaus, kaip neperdirbto žaliavinio žemės ūkio produkto, grynumą, nekeičiant jo cheminės sudėties.

Tarybos direktyvos 2001/110/EB 1 priedo 1 punkte medus apibrėžiamas kaip „*natūralus saldus produktas, pagamintas Apis mellifera bičių iš augalų nektaro arba iš augalų gyvųjų dalių išskyrų, arba augalais mintančių vabzdžių išskyrų, likusių ant augalų gyvųjų dalių, kurias bitės surenka, perdirba papildydamos specifinėmis savo medžiagomis, supila į korius, išgarina drėgmę, subrandina*“.

Šioje direktyvoje taip pat nustatyti (žmonėms vartoti skirti) medaus sudėties kriterijai ir susiję ženklavimo reikalavimai, kurie turi būti įvykdyti, kad medų būtų galima pateikti ES rinkai.

Kokios yra cukraus kiekio meduje taisyklės?

Natūralus cukrus yra viena iš pagrindinių medaus sudedamųjų dalių. Jo kiekis meduje gali skirtis priklausomai nuo botaninio šaltinio. Tarybos direktyvoje 2001/110/EB dėl medaus nustatyti du cukraus kiekio reikalavimai:

1. žiedų meduje bendras fruktozės ir gliukozės kiekis turi būti ne mažesnis kaip 60 g/100 g, o lipčiaus meduje ir susijusiuose medaus mišiniuose – ne mažesnis kaip 45 g/100 g;
2. sacharozės kiekis neturi viršyti 5 g/100 g. Vis dėlto medui, gaunamam iš kelių konkrečių botaninių šaltinių, pavyzdžiui, prancūziškųjų sausmedžių, eukaliptų ir levandų, nustatytos didesnės ribinės vertės.

Kodėl nuspręsta dėl medaus imtis ES koordinuojamų veiksmų?

Gamintojų organizacijos, taip pat vartotojų apsaugos asociacijos ne kartą išreiškė susirūpinimą dėl galimo medaus padirbinėjimo. Šis susirūpinimas patvirtintas pirmojo koordinuotojo kontrolės plano, kuris buvo įgyvendinamas 2015–2017 m., rezultatais, iš kurių matyti, kad grynumo standartų neatitiko mažiausiai 14 proc. patikrintų mėginių (nuoroda: https://food.ec.europa.eu/safety/agri-food-fraud/eu-coordinated-actions/coordinated-control-plans/honey-2015-17_en). Dar vienas patvirtinimas – pranešimų, pateiktų Perspėjimo ir bendradarbiavimo tinkle, skaičius. Šiame tinkle palengvinamas valstybių narių keitimasis

administracine informacija ir bendradarbiavimas vykdamt oficialiājā žemės ūkio maisto produktų grandinės kontrolę (nuoroda: https://food.ec.europa.eu/safety/agri-food-fraud/administrative-assistance-and-cooperation-system_en).

Kokia yra dažniausia sukčiavimo medaus produktų srityje praktika?

Medus – natūrali bičių gaminama medžiaga. Į jį neturi būti pridėta jokių sudedamųjų dalių (pvz., cukraus, maisto priedų, kvapiųjų medžiagų ir kt.).

Į medų gali būti primaišoma kelių medžiagų, pavyzdžiui, cukraus arba vandens, tačiau labiausiai paplitusi priemaiša yra cukrus. Medaus kiekiui padidinti naudojami nebrangūs cukraus sirupai, tačiau net ir taikant sudėtingus analizės metodus tebėra sudėtinga veiksmingai juos nustatyti. Nesąžiningos praktikos, kuria siekiama pakeisti vartotojų supratimą apie medaus kokybę ir vertę, atvejų taip pat pasitaiko deklaruojant medaus botaninį šaltinį ar kitas jo savybes. Tam tikroje geografinėje vietovėje ir laikantis nustatytų gamybos metodų pagamintas medus gali būti parduodamas kaip kokybiškas produktas, kuriam būdingi konkretūs ypatumai (SKVN, saugoma geografinė kilmė arba SGN, saugoma geografinė nuoroda). Kadangi medus, kuriam suteikta SKVN ir (arba) SGN, kainuoja brangiau, sukčiautojai, norėdami padidinti pelną, neretai nurodo neteisėną įprasto medaus kilmės vietą. Siekiant apeiti tarifų taisykles, taip pat gali būti klajojama geografinės kilmės deklaracija. Be to, imamasi kitos su sudėtimi arba ženkliniu susijusios nesąžiningos praktikos, pavyzdžiui, pavadinimas „medus“ gali būti neteisėtai suteikiamas produktui, kurį iš dalies arba visą sudaro žemesnės kokybės produktai, pavyzdžiui, konditeriniam medui.

Kokie veiksniai skatina padirbinėti medų?

Gerokai padidėjus natūralių saldiklių vartojimo paklausai, rinkoje susiklostė tokia padėtis, kai pasaulinės medaus kainos pasiekė per daugelį metų aukščiausią lygį. ES medaus paklausa rinkoje viršija pagaminamo medaus kiekį, todėl daug medaus importuojama. Jo rinkos kaina labai skiriasi priklausomai nuo kokybės aspektų, kuriuos ne visada galima pamatyti arba įvertinti neatlikus išsamios analizės; dėl to atsiranda galimybių imtis klaidinančios praktikos, kuria siekiama nepagrįstai didinti ekonominę ar finansinę naudą. Tikro medaus ir cukraus sirupų kainų skirtumas bei tai, kad sudėtinga nustatyti, ar į medų nebuvo įmaišyta sirupų, nesąžiningiems verslo veiklos vykdytojams suteikia patrauklių galimybių sukčiauti.

Kokios yra tiesioginės ir netiesioginės cukraus primaišymo į medų pasekmės?

Nors manoma, kad dėl cukraus primaišymo į medų vartotojų sveikatai kyla labai nedidelė rizika (remiantis prielaida, kad įmaišyti cukraus sirupai yra tinkami vartoti žmonėms), tai daro neigiamą poveikį vartotojų pasitikėjimui ES maisto grandine ir yra vienas iš ekonominės veiklos vykdytojams bei medaus reputacijai kylančių išbandymų.

2021 m. vidutinė ES importuoto medaus vieneto vertė (išskyrus medų iš Naujosios Zelandijos) buvo 2,17 EUR už kilogramą, o iš ryžių pagamintas cukraus sirupas kainuoja maždaug 0,40–0,60 EUR už kilogramą. Medų atskiesdami cukraus sirupu, sukčiautojai įgyja nesąžiningą pranašumą. Susidūrę su tokiais pigesnėmis alternatyvomis ir galima nesąžininga konkurentų

konkurencija, profesionalūs bitininkai ES gali būti atgrasomi nuo tolesnio bitininkystės veiklos vykdymo, o tai savo ruožtu daro neigiamą poveikį ES pagaminamo medaus kiekiui.

Ar bites primaitinant cukraus sirupu laikoma, kad medus yra padirbinėjamas?

Tam tikrais metų laikotarpiais gali prireikti bites primaitinti cukraus sirupu. Tai dažnai sutampa su medaus išėmimu iš avilio, siekiant užtikrinti, kad bitės turėtų pakankamai maisto ir žiemą nebadautų. Svarbu, kad koriuose likę bičių pašarai būtų atskirti nuo kito išsukto prekybai skirto medaus, nes kitaip medus bus užterštas bičių pašarais ir išgautas produktas neatitiks ES Medaus direktyvos nuostatų.

Vis dėlto bičių primaitinimas cukraus sirupu pagrindiniu nektaro rinkimo laikotarpiu prieštarautų teisinei medaus apibrėžčiai, pagal kurią medus turi būti gaminamas iš augalų nektaro (žiedų medus arba nektaro medus) arba iš augalų gyvųjų dalių išskyrų ar augalais mintančių vabzdžių išskyrų, likusių ant augalų gyvųjų dalių (lipčiaus medus).

Kokie buvo ES koordinuojamų veiksmų „Nuo pat avilių“ tikslai?

Šiais veiksmais buvo siekiama, imant mėginius ir atliekant analizę, surinkti informaciją apie į Sąjungą importuojamo reikalavimų neatitinkančio medaus reiškinio paplitimą. Atliekant analizę daugiausia dėmesio buvo skiriama tik medaus, į kurį, kaip įtariama, įmaišyta cukraus sirupo (-ų), nustatymui. Koordinuojami veiksmai buvo vykdomi šiais trimis etapais:

- medaus mėginių ėmimas prie ES sienų,
- atsekamumo informacijos rinkimas ir
- ES atliekami tyrimai importo, perdirbimo, maišymo ir pakavimo vietose.

Kas dalyvavo įgyvendinant ES koordinuojamus veiksmus „Nuo pat avilių“ ir kokie buvo šių subjektų vaidmenys?

Šiuos veiksmus inicijavo ir koordinavo Europos Komisijos Sveikatos ir maisto saugos generalinis direktoratas.

Pirmuoju mėginių ėmimo etapu savanoriškai dalyvavo 16 valstybių narių (Airija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Danija, Graikija, Ispanija, Italija, Lenkija, Lietuva, Prancūzija, Rumunija, Suomija, Švedija, Vengrija, Vokietija), Norvegija ir Šveicarija. Prieš svarstydamos galimybę atlikti tolesnius tyrimus, jos taip pat turėjo nustatyti patikrintų siuntų paskirties vietą. Tolesni tyrimai buvo atliekami visose paskirties valstybėse narėse ir ELPA valstybėse¹, kurias pasiekė įtartinės siuntos. Šie tyrimai buvo atliekami importo, perdirbimo, maišymo ir pakavimo vietose.

Valstybių narių ir ELPA valstybių valdžios institucijoms buvo teikiama:

- Jungtinio tyrimų centro (JRC) valdomo Maisto kokybės ir sukčiavimo maisto produktų srityje žinių centro analitinė pagalba (nuoroda: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/food-fraud-quality_en),

¹ ELPA – tai Europos laisvosios prekybos asociacija (t. y. Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija).

- Europos Komisijos Sveikatos ir maisto saugos generalinio direktorato žvalgybinė parama renkant informaciją iš eksportuotojų ir importuotojų (ankstesnės importo operacijos, užregistruotos TRACES sistemoje², neatitikties reikalavimams atvejai ir įtarimai sukčiavimu maisto produktų srityje, jau užregistruoti Perspėjimo ir bendradarbiavimo tinkle) ir
- Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) žvalgybinė ir tyrimų parama, kai to buvo paprašyta (nuoroda: https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_lt).

Kokia mėginių ėmimo metodika buvo taikoma įgyvendinant kontrolės planą?

Valstybių narių ir ELPA valstybių valdžios institucijos nuo 2021 m. lapkričio mėn. iki 2022 m. vasario mėn. pasienio kontrolės postuose ėmė medaus mėginius. Jei importo kontrolei pateiktą medaus siuntą sudarė daugiau kaip viena gamybos partija, buvo imami tik vienos partijos mėginiai. Norint sudaryti jungtinį mėginį, kuris turėjo būti nusiųstas į JRC analizei atlikti, turėjo būti paimtos kelios alikvotinės partijos dalys.

Iš viso buvo paimta 320 mėginių, dauguma jų buvo atvežti iš Kinijos (89), Ukrainos (74), Argentinos (34), Meksikos (22), Brazilijos (18) ir Turkijos (15). Dauguma šių produktų buvo deklaruoti kaip poliflorinis medus (77 proc.) arba monoflorinis medus (11 proc.); likusi dalis produktų buvo nežinomos botaninės kilmės.

Kokie analizės metodai ir sprendimų priėmimo mechanizmai buvo taikomi įtartiniams medaus mėginiams nustatyti?

Cukrus yra pagrindinė medaus sudedamoji dalis, todėl gali būti sudėtinga nustatyti bet koki papildomai įmaišyto cukraus kiekį. Taip pat itin sunku atskirti natūraliai susidarantį ir pridėtą cukrų, nes produktas su priemaišomis gali turėti labai panašią fizinių ir cheminių savybių.

JRC medui, į kurį, kaip įtariama, buvo įmaišyta cukraus sirupo (-ų), nustatyti kartu taikė kelis metodus. Buvo taikomi moderniausi tuo metu turėti metodai. JRC kokybės sistema yra sertifikuota pagal ISO 9001 standartą, o tam tikra JRC Gelyje vykdoma bandymų veikla akredituota pagal ISO 17025:2017 standartą. Vis dėlto akreditavimo procedūra neapima analizės metodų, naudotų pateikiamiems duomenims generuoti. Į tai turėjo būti atsižvelgta valstybių narių valdžios institucijoms imantis reguliavimo veiksmų.

Ką atskleidžia mėginių ėmimo etapo rezultatai?

Iš viso buvo gauta 320 mėginių. Kilo įtarimų, kad 147 mėginiai (46 proc.) neatitinka ES Medaus direktyvos 2001/110/EB nuostatų, nes buvo aptiktas bent vienas pašalinių cukraus šaltinių žymuo. Taikant naudotus metodus buvo teikiama kokybinė informacija (yra arba nėra žymenų), todėl nebuvo įmanoma įvertinti meduje esančių sirupo priedų kiekio.

Vertinant absoliučiais skaičiais, daugiausia įtartinų siuntų buvo pristatyta iš Kinijos (66 iš 89 siuntų, 74 proc.), nors didžiausia santykinė įtartinų mėginių dalis nustatyta iš Turkijos įvežamo

² TRACES sistema – tai Prekybos kontrolės ir ekspertizų sistema (https://food.ec.europa.eu/animals/traces_en#about-traces).

medaus siuntose (14 iš 15 atvejų, 93 proc.). Dar didesnis įtartinų atvejų rodiklis (10 iš 10 atvejų, 100 proc.) nustatytas patikrinus iš Jungtinės Karalystės importuojamą medų. Vis dėlto iš turimos atsekamumo informacijos matyti, kad taip galėjo atsitikti dėl kitose šalyse pagaminto ir toliau Jungtinėje Karalystėje perdirbto medaus prieš jį reeksportuojant į ES.

Ar ES koordinuojamų veiksmų rezultatai atspindi padėtį ES medaus rinkoje?

Nebuvo tikimasi, kad rezultatai atspindės padėtį ES medaus rinkoje; šių veiksmų tikslas buvo gauti informacijos apie importuojamo medaus papildymo cukraus sirupais mastą ir pobūdį. Mėginiai buvo imami atsitiktine tvarka. Mėginių ėmimo dažnumas vykdant veiksmus siekė 15 proc. mėginių ėmimo proceso metu importo kontrolei pateiktų siuntų, todėl buvo galima susidaryti tam tikrą vaizdą apie prekybos srautus.

Nors buvo patikrintas tam tikras skaičius į vidaus rinką importuotų medaus siuntų, gauti rezultatai atspindi padėtį mėginių ėmimo laikotarpiu ir jų negalima apibendrinti ar ekstrapoliuoti kitiems atvejams.

Iš viso buvo patikrinti 123 eksportuotojai, iš kurių 70 buvo pažymėti kaip eksportavę medaus, į kurių, kaip įtariama, įmaišyta pašalinio cukraus, siuntas. Iš 95 importuotojų, kurių produktų mėginiai buvo paimti, du trečdaliai (63 importuotojai) norėjo importuoti bent vieną medaus, į kurių, kaip įtariama, buvo įmaišyta cukraus, siuntą.

Kokios yra pagrindinės mėginių ėmimo etapo išvados?

Ėmusis ES koordinuojamų veiksmų patvirtinta prielaida, kad dalis į vidaus rinką importuojamo medaus neatitinka ES Medaus direktyvos 2001/110/EB nuostatų. 46 proc. tirtų mėginių atvejų kilo įtarimų, kad produktai neatitinka reikalavimų. Įtarimų rodiklis buvo gerokai didesnis nei įgyvendinant ankstesnį 2015–2017 m. visos ES masto koordinuotąjį kontrolės planą, kai 14 proc. tirtų mėginių neatitiko standartų, nustatytų medaus autentiškumui įvertinti.

Vis dėlto atliekant dabartinį tyrimą buvo naudojami kitokie metodai, suteikiantys daugiau galimybių nustatyti neatitiktis, ir tuo galima paaiškinti šį skirtumą. Nustatant, kaip įtariama, padirbtą medų, stabilų anglies izotopų santykio analizę pasitelkiant elementų analizatoriaus izotopų masės santykio spektrometriją (AOAC metodas 991.41) – metodas, kuris praeityje buvo dažnai taikomas cukraus sirupams, pagamintiems iš kukurūzų krakmolo arba cukranendrių, aptikti, – nebuvo veiksmingas. Tai gali reikšti, kad medui skiesti nebenaudojami iš kukurūzų krakmolo arba cukranendrių pagaminti cukraus sirupai ir kad jie visiškai arba iš dalies pakeisti, pavyzdžiui, iš ryžių, kviečių ar cukrinių runkelių gaminamais sirupais.

Siekiant didinti oficialiosios kontrolės laboratorijų pajėgumus nustatyti medų, atskiestą specialiai pagamintais cukraus sirupais, kuriais didžiąja dalimi imituojamos tikram medui būdingos cukraus savybės, vis dar reikalingi patobulinti, suderinti ir tarptautiniu mastu pripažinti analizės metodai.

Ką atskleidžia tyrimo etapo rezultatai?

Iki šiol patikrinti 37 ekonominės veiklos vykdytojai, iš kurių (iki šiol) septyniems galiausiai paskirtos sankcijos dėl medaus papildymo pašaliniu cukrumi.

Kita atliekant ES koordinuojamus veiksmus surinkta ir šiuo metu nagrinėjama informacija yra susijusi su cukraus sirupų naudojimu ir jų maišymu su medumi pačioje ES teritorijoje, žiedadulkių (kilmės žymenų) šalinimu arba prie medaus pridedamų dokumentų klastojimu siekiant nuslėpti tikrąją jo kilmę.

Kokios yra pagrindinės tyrimo etapo išvados?

Dauguma valstybių narių institucijų tyrimus atliko taikydamos esamus oficialius laboratorinius metodus. Šių metodų paskirtis pirmiausia yra padėti kontroliuoti, kaip įgyvendinamos ES Medaus direktyvos nuostatos, ir jie, jeigu kartu netaikomos kitos priemonės, yra ne tokie veiksmingi nustatant ir įrodant sudėtingus medaus padirbinėjimo atvejus. Be to, paaiškėjo, kad siekiant susekti sukčiautojus naudinga atlikti kriminalistinius tyrimus (t. y. apimančius patikrinimus vietoje, mėginių ėmimą ir kruopštų dokumentų, kompiuterių ir telefonų įrašų nagrinėjimą).

Remiantis tuo, kas išdėstyta pirmiau, galima daryti išvadą, kad dalis iš ES nepriklausančių šalių importuojamo medaus, kuris, JRC nuomone, gali būti padirbtas, patenka į ES rinką ir yra neaptinkama.

Kaip atliekami OLAF tyrimai?

Visą gaunamą informaciją, kuri gali būti svarbi tyrimams, nagrinėja specialus OLAF skyrius. Jis siekia nustatyti, ar ta informacija yra pagrįsta, kad ja remiantis būtų galima pradėti tyrimą arba koordinavimo bylą.

Jei pradedama byla, OLAF tyrėjai išnagrinėja įtarimus ir surenka įrodymus, kurie padeda nustatyti faktus ir parengti išsamią galutinę ataskaitą. Šiuo tikslu jie renka ir analizuoja visus dokumentinius įrodymus ir visus turimus duomenis, taip pat apklausia liudytojus ir potencialius įtariamuosius. Taip pat gali būti atliekami patikrinimai vietoje.

OLAF atlieka administracinius tyrimus. Šių tyrimų rezultatai perduodami kompetentingoms institucijoms. Užbaigus OLAF tyrimą gali būti pradėtos administracinės, finansinės, drausminės arba teisminės procedūros. OLAF savo pareigas atlieka sąžiningai, nešališkai ir profesionaliai, paisydama asmenų teisių ir laisvių.

Koks yra OLAF įsikišimo vykdant ES koordinuojamus veiksmus teisinis pagrindas?

OLAF tyrimas buvo pradėtas remiantis Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 (OLAF reglamento) 3 straipsniu.

Atlikti patikrinimą vietoje ir skaitmeninę ekspertizę leista atliekant tyrimą, pradėtą pagal Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 5 straipsnį ir vykdomą pagal Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 3 straipsnį, vadovaujantis Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 7 straipsnio 2 dalimi, Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 3 straipsnio 2 dalimi ir Reglamento (Euratomas, EB) Nr. 2185/96 6 ir 7 straipsniais, OLAF generaliniam direktoriui delegavus įgaliojimus pagal Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 17 straipsnio 6 dalį.

Kaip OLAF renka skaitmeninius įrodymus?

OLAF skaitmeninių įrodymų specialistai teikia praktinę pagalbą OLAF tyrėjams skaitmeninės ekspertizės srityje (skaitmeninių įrodymų nustatymas, kaupimas, vizualizavimas, rinkimas, analizė ir išsaugojimas). Daugiau informacijos pateikiama [skaitmeninės ekspertizės informaciniame dokumente](https://anti-fraud.ec.europa.eu/document/download/2a0a34af-1c33-4103-80c4-801612c3ae90_en?filename=digital_forensic_leaflet_en.pdf) (https://anti-fraud.ec.europa.eu/document/download/2a0a34af-1c33-4103-80c4-801612c3ae90_en?filename=digital_forensic_leaflet_en.pdf).

Kokie buvo OLAF tyrimo rezultatai?

Kad galėtų teikti paramą tyrimui ir informaciją, OLAF pradėjo koordinavimo bylą. OLAF glaudžiai bendradarbiavo su dalyvaujančiomis valstybėmis narėmis ir ELPA šalimis, Europos Komisijos Sveikatos ir maisto saugos GD ir JRC. Iš kriminalistinių tyrimų, grindžiamų patikrinimu vietoje, mėginių ėmimu ir nuodugniu kompiuterių bei telefonų įrašų nagrinėjimu, rezultatų matyti, kad eksportuotojas ir importuotojas slaptai susitarė:

- naudoti cukraus sirupus siekiant juos įmaišyti į medų ir sumažinti jo kainą;
- akredituotose laboratorijose reguliariai atlikti analizę siekiant pritaikyti medaus ir cukraus mišinius, kad prieš importuojant jų negalėtų aptikti klientai ir valdžios institucijos;
- naudoti priedus ir dažiklius tikrajam medaus botaniniam šaltiniui suklastoti;
- nuslėpti tikrąją medaus geografinę kilmę suklastojant atsekamumo informaciją.

Kokių veiksmų imsis Komisija siekdama užtikrinti, kad į medų nebūtų primaišoma cukraus?

Pagrindinė atsakomybė už užtikrinimą, kad būtų laikomasi ES žemės ūkio maisto produktų teisės aktų, tenka maisto tvarkymo subjektams. Už sukčiavimo maisto produktų srityje nustatymą ir kovą su juo atsakingos valstybės narės. Maisto tvarkymo subjektai (įskaitant importuotojus), medaus sektoriuje vykdančys veiklą visais gamybos, perdirbimo ir platinimo etapais, privalo:

- (a) užtikrinti, kad ES rinkai tiekiami maisto produktai atitiktų su jų veikla susijusių ES ir nacionalinių maisto srities teisės aktų reikalavimus, o jų parduodamas medus – ES prekybos standartus,
- (b) patikrinti, ar laikomasi tokių reikalavimų (pagrindinė atsakomybė), ir
- (c) teisingai nustatyti medaus, kurį jie tiekia ES rinkai arba eksportuoja už ES ribų, rūšį, sudėtį, kilmės šalį ar kilmės vietą.

Iš koordinuojamų veiksmų rezultatų matyti, kad kai kurie maisto tvarkymo subjektai nepaiso savo pagrindinės atsakomybės, taip keldami grėsmę vartotojų pasitikėjimui, darydami neigiamą poveikį maisto vertės grandinėms, įtvirtindami nesąžiningą konkurenciją tarp ES gamintojų ir

ekonominės veiklos vykdytojų ir keldami grėsmę maisto kontrolės sistemų patikimumui. Komisija ragina ekonominės veiklos vykdytojus laikytis ES teisės aktų reikalavimų ir prašyti imtis taisomųjų veiksmų siekiant spręsti nustatytų prastų rezultatų, kenkiančių medaus sektoriaus reputacijai, klausimą.

Už sukčiavimo maisto produktų srityje nustatymą ir kovą su juo, visų pirma pagal Oficialios kontrolės reglamento nuostatas, atsakingos valstybės narės. Šiame reglamente nustatytos išsamios kovos su sukčiavimu priemonės, įskaitant nuostatas dėl bendradarbiavimo tarpvalstybinių pažeidimų atveju, o Komisijai numatytas tam tikras vaidmuo koordinuojant ir užtikrinant veiksmingą šių priemonių taikymą ES lygmeniu.

Esama oficialių analizės metodų, skirtų medaus autentiškumui nustatyti, tačiau jie neatitinka naujausių tendencijų ir nėra pakankamai preciziškai jautrūs, kad jais būtų galima nustatyti mažą ir vidutinį cukraus priemaišų kiekį. Taigi sukčiautojai pritaiko pašalinio cukraus priemaišų meduje lygį, kad pasinaudotų dabartinių analitinių pajėgumų trūkumais. Tie patys analizės apribojimai būdingi ir sienų kontrolei. Paaikėjo, kad vykdant ES koordinuojamus veiksmus JRC taikomi metodai yra naudingi nustatant įtariamus sukčiavimo atvejus, tačiau juos dar reikia suderinti ir standartizuoti. Tokiai programai reikia tinkamo finansavimo ir šiek tiek laiko, kad ją būtų galima veiksmingai įgyvendinti oficialiosios kontrolės laboratorijose. Komisija paragino valstybes nars stiprinti nacionalinės rinkos ir sienų kontrolę, tačiau šio raginimo nebūtų galima kuo tinkamiau įgyvendinti nepašalinus minėtų apribojimų.

[Kaip Komisija bendradarbiaus su trečiųjų šalių kompetentingomis institucijomis?](#)

Kalbant apie importą, Komisija į sertifikata, pridėdamą prie importuojamo medaus, jau yra įtraukusi autentiškumo reikalavimą (žr. 2022 m. sausio 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2022/36, kuriuo dėl tam tikrų gyvų vandens gyvūnų ir gyvūninių produktų siuntų įvežimo į Sąjungą sertifikatų pavyzdžių iš dalies keičiamas Įgyvendinimo reglamento (ES) 2020/2235 III priedas (OL L 8, 2022 1 13, p. 36)).

Komisija taip pat pasiūlys stiprinti importo kontrolę, tačiau šiuo metu, kitaip nei daugelio kitų gyvūninių produktų atveju, valstybių narių galimybei stiprinti nustatytų sukčiautojų, vykdančių veiklą trečiosiose šalyse, kontrolę neigiamą poveikį daro tai, kad nėra įpareigojimo sudaryti įmonių, kurioms leidžiama į ES eksportuoti medų, sąrašo. Turint tokį sąrašą būtų sudarytos sąlygos taikyti 2019 m. lapkričio 7 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2019/1873 dėl kompetentingų institucijų koordinuotai vykdomos gyvūninių produktų, genetinės medžiagos produktų, šaltinių gyvūninių produktų ir sudėtinių produktų nuodugnesnės oficialiosios kontrolės procedūrų pasienio kontrolės postuose (OL L 289, 2019 11 8, p. 50) nuostatas.

Galiausiai Komisija stengiasi bendradarbiauti su eksportuojančių šalių kompetentingomis institucijomis. Visoms susijusioms šalims bus pranešta apie šių ES koordinuojamų veiksmų rezultatus ir jų bus paprašyta atlikti tyrimus bei už patvirtintus sukčiavimo atvejus skirti atitinkamas sankcijas.